

HEEL NEDERLAND VRIJ!

Thijs Rienks en Dietse jeugdorganisaties in Amsterdam

Het is geen eenvoudige opdracht om de historische evolutie van Vlaamse en Dietse jeugdbewegingen in kaart te brengen. Vaak speelt het gebrekkige archiefmateriaal hierin een doorslaggevende rol. Het recentelijk ontsloten archief van Thijs Rienks (BE ADVN AC611) helpt de onderzoeker echter weer een stap verder. Rienks speelde namelijk een sleutelrol in een aantal Groot- en Heel-Nederlandse jeugdorganisaties in Amsterdam tussen 1936 en 1941. Het archief bevat briefwisseling en documenten over activiteiten, organisatie en ideologische onderbouw van deze verenigingen.

Thijs Rienks was als Friese student in Amsterdam bevriend met Jan Derk Domela Nieuwenhuis Nyegaard. Deze predikant van de gereformeerde kerk en voormalig leider van de activistische Jong-Vlaamse Beweging begeisterte Rienks met een passie voor Friesland en de Groot-Nederlandse gedachte. Zo zocht Rienks inspiratie bij het Verdinaso en het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV) en kwam hij in 1936 in contact met het Algemeen Katholiek Dietsch Studentenverbond (AKDS). Het AKDS was de volksdietse voortzetting van het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (AKVS). Het zou in 1937 zijn naam wijzigen in Dietsch Jeugdverbond (DJV), onder meer om niet-katholieken als Thijs Rienks in zijn rangen toe te laten. Na een uitgebreide briefwisseling met Ernest Reypens van het AKDS/DJV nam Rienks in de zomer van 1937 deel aan een jeugdkamp in Diksmuide. Onder de indruk van dit kamp richtte hij met Jacob Tewis en Tjerke Kuperus in Amsterdam de jeugdbeweging Dietsch Vrijheidsverbond (DVV) op. Hoewel het DVV aanvankelijk geen deel uitmaakte van het

DJV zou het na contacten met onder meer het Dietsch Marsverbond van H.W. Bettink wel in die richting evolueren.

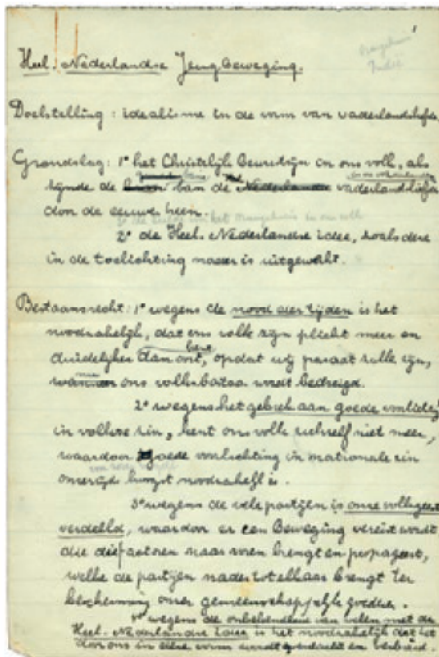
In februari 1938 werd onder leiding van Rienks en Dolf Schiltmeijer de Amsterdamse afdeling van het DJV opgericht. Een half jaar later werd Rienks samen met Jan Broekman en Jan Kist aan het hoofd gesteld van DJV Rijks-Nederland met als doel het DJV ook buiten Amsterdam uit te bouwen. Binnen de Amsterdamse afdeling streefden Tewis en Groenendaal ondertussen naar een nieuwe naam en stijl. Zo hadden het begrip 'Diets' en het uniform volgens hen een averechts effect en voelden ze zich in hun christelijke geloofstraditie niet gerespecteerd door het overwegende katholieke DJV. Na mislukte pogingen om DJV Rijks-Nederland als onafhankelijke organisatie te ontwikkelen, nam Rienks in de zomer van 1939 ontslag uit het DJV. De Amsterdamse groep rond Rienks zette haar werking verder onder de naam Groot-Nederlands Jongerenverbond (GNJV). Het GNJV profileerde zich, onder ere-voorzitterschap van Domela, als Groot-Nederlands en christelijk en organiseerde in december 1939 een succesvolle herdenking rond de Afrikaner Jopie Fourie. Begin 1940 poogde het GNJV een samenwerkingsverband op te zetten met de restanten van het DJV Rijks-Nederland en het Nationaal Jeugdfront (NJF) onder de naam Dietsche Jongeren Bond. De onderhandelingen liepen echter al snel spaak.

De GNJV-groep zette echter door en lanceerde in maart 1940 een nieuw initiatief onder de naam Gilde ter Bevordering der Heemkunde. De Gilde was ideologisch Heel-Nederlands en christelijk georiënteerd

Behalve met Ernest Reypens onderhield Thijs Rienks ook een intense correspondentie met Jef Ruysschaert en André Van Laere van dit Gentse DJV-vendel, 1938. [ADVN, VNE34]

en concentreerde zich op jeugdwerk in de Amsterdamse volksbuurt Jordaan. Na mei 1940 zette de Gilde ondanks de oorlog haar werking verder en wist de financiële steun te verwerven van Hendrik Burger, Adriaan Loosjes, E.P. Broekman-Vriesman en H.F.C. Smeulders. De Gilde onderhield ook goede contacten met de Dietsche Bond en werkte mee aan het Verbond van Heel-Nederlandse Verenigingen in Noord-Nederland. In het najaar van 1940 moest de Gilde echter haar lokaal aan de Bloemgracht verlaten en een groot aantal kernleden vertrok na interne ruzies. Daarenboven verloor de Gilde veel

Ontwerp van statuten voor de Gilde ter Bevordering der Heemkunde, voorjaar 1940. [BE ADVN AC611 – Archief Thijs Rienks, D12631(1/1)]

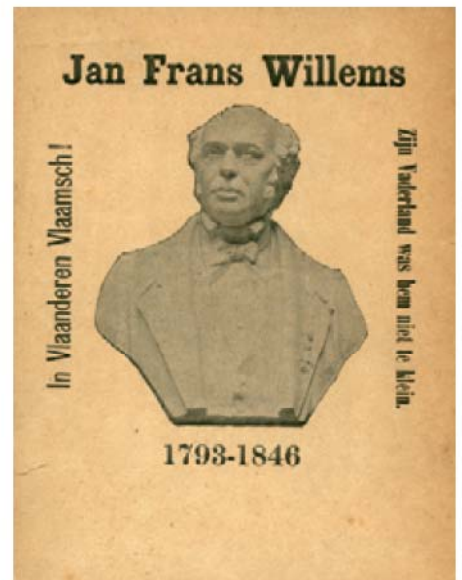
steun door een conflict met de Groot-Nederlandsche Werkgemeenschap van Jan Kist en E.P. Broekman-Vriesman. Onder druk van Jacob Tewis en de enige overgebleven financier J.Th. Stakenburg gingen de restanten van de Gilde in de zomer van 1941 op in de Nederlandsche Jeugdstorm van het Nationaal Front. Thijs Rienks richtte daarna de Diets georiënteerde boekhandel Dat Narrenschyp op. Hij werd na zijn theologische studies predikant van de gereformeerde kerk. [TC]

VAN EN OVER WILLEMS

Opmerkelijke vondst in de bibliotheek van Frans Van der Elst

Een belangrijk onderdeel van het archief Frans Van der Elst is de omvangrijke en waardevolle bibliotheek. Van belang voor de verwerking van de bibliotheek zijn de goede zorgen en de aanvullende notities van zijn zoon Wim Van der Elst. Zijn bijdragen zijn onmisbaar voor een goed begrip van de samenstelling en de ontstaansgeschiedenis van de bibliotheek. Zo zou de rol van Hendrik Elias hierin op zich al een afzonderlijke bespreking verdienen. Deze bijdrage beperkt zich echter tot een opmerkelijke vondst in de collectie van Frans Van der Elst. Als flamingant en bibliotheekverzamelaar verzamelde Van der Elst talrijke eerste drukken van publicaties van en over Vlaamsgezinde schrijvers. De auteurs die we aantreffen liggen daarbij voor de hand: Cyriel Verschaeve, Maurits Sabbe, Peter Benoit, Albrecht Rodenbach, Hugo Verriest, Pol De Mont en Frans Van Cauwelaert. Maar ook Hendrik Conscience, Max Roose, Prudens Van Duyse en Jan Frans Willems komen in de collectie voor. Vooral over Willems verzamelde Frans Van der Elst heel wat publicaties, niet zelden in opdracht van Hendrik Elias. Zeldzame drukken als *Voorzeggingen van de heilige Hildegarde, omtrent de Belgische omwenteling* (1832) van Jan Frans Willems of *Vader Adam, Vlaming, ene scone sproke* (1842) van Prudens Van Duyse gebruikte Elias als bron voor zijn *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte* (1963). Twee merkwaardige boeken brachten nog meer uniek materiaal aan het licht. Het valt meteen op dat beide boeken ingebonden katernen van uiteenlopend formaat bevatten. Op de kartonnen bruine rug van één boekband lezen we de opdruk "Van en Over Willems". De rug van de andere boekband

bestaat bovenop uit een restant van een niet nader te identificeren Nederlandstalig handschrift. Het eerste boek bevat naast een aantal uitgegeven gedichten van Jan

Prentkaart uitgegeven bij een herdenking van Jan Frans Willems, sine dato. [BE ADVN AC164 – Archief Frans Van der Elst]

Frans Willems hoofdzakelijk *Briefwisseling tusschen J.F. Willems en J.B. Buelens* (1821) van Jan Baptist Buelens en het gepubliceerde antwoord daarop van Jan Frans Willems. Achteraan in het boek zitten echter een nummer van *Gazette d'Anvers* (1829), twee nummers van de *Gazette des Pays-Bas* (1829), maar ook een aantal handgeschreven gedichten en lofredes van Jan Frans Willems en een losse brief van Willems aan Barthélemy